

УДК 336.71

Коць О.О.*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів**Національного університету «Львівська політехніка»***Гавдьо Р.О.***студент**Національного університету «Львівська політехніка»***Пістун Х.І.***студентка**Національного університету «Львівська політехніка»*

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ РЕФІНАНСУВАННЯ БАНКІВ НА ПОКАЗНИКИ ЇХНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

INVESTIGATION OF REFINANCING OF BANKS ON THE PERFORMANCE OF THEIR WORK

АНОТАЦІЯ

У статті проаналізовано основні літературні джерела, що досліджують питання рефінансування банків в Україні. Досліджено сучасний стан рефінансування українських банків. Проаналізовано взаємозв'язок між отриманими кредитними ресурсами НБУ та спекулятивним прибутком банків, одержаним унаслідок здійснення валютно-обмінних операцій.

Ключові слова: банк, рефінансування, НБУ, показники діяльності банків, активи в іноземній валюті, вплив.

АННОТАЦИЯ

В статье проанализированы основные литературные источники, которые исследуют вопросы рефинансирования банков в Украине. Исследовано современное состояние рефинансирования украинских банков. Проанализировано, существует ли взаимосвязь между полученными кредитными ресурсами НБУ и спекулятивной прибылью банков, полученной в результате осуществления валютно-обменных операций.

Ключевые слова: банк, рефинансирование, НБУ, показатели деятельности банков, активы в иностранной валюте, влияние.

ANNOTATION

In the article the basic literature, exploring the question of refinancing of banks in Ukraine were analyzed. The modern state of refinancing Ukrainian banks was researched. Analyzed whether there is a correlation between the received from National Bank credit resources and speculative banks profit obtained as a result of foreign exchange transactions.

Keywords: bank, refinancing, National Bank, performance of banks, assets in foreign currency, impact.

Постановка проблеми. Центральний банк із метою підтримки банківської системи здійснює рефінансування банків, що являє собою процес відновлення ресурсів банків, які були вкладені в кредити, боргові цінні папери та інші активи. Проте в умовах економічної нестабільності та значної девальвації гривні спостерігається спекулятивне використання банками коштів, отриманих як рефінансування, через здійснення операцій на валютному ринку. Зазначимо, що рефінансування надається банкам із метою підтримання їхньої ліквідності, проте фактично в Україні банки звертаються до НБУ за рефінансуванням у ситуаціях, коли є реальна можливість швидкого збагачення, яке забезпечить не лише оплату процентів і повернення залу-

чених коштів, але й отримання відповідного рівня рентабельності діяльності. Тому все більшої актуальності набувають сьогодні питання виявлення взаємозв'язку між рефінансуванням банків та показниками їхньої діяльності, дослідження напрямів використання коштів, залучених як рефінансування, аналізування динаміки валютних активів та фінансових результатів банків в умовах девальвації гривні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі дослідженню проблем рефінансування банків приділяється особлива увага. Зокрема, проблеми підтримання ліквідності банків через механізми рефінансування досліджують С.В. Міщенко [8, с. 75–88], С.П. Вожжов [2, с. 111–119], С.Б. Манжос [6, с. 130–138]. Особливості рефінансування банків в умовах трансформації економічної системи України розкриває М.М. Чеховська [12, с. 67–70]. Як дієвий інструмент грошово-кредитної політики розглядає рефінансування О.М. Кузьмак [3, с. 287–294]. Світовий досвід рефінансування банків розглядає А.В. Максимова [5, с. 48–59], а також пропонує способи удосконалення системи рефінансування. Також фактичний стан рефінансування українських банків у посткризовий період аналізують Г.І. Башнянин, В.А. Сидоренко та М.Б. Люлик [1, с. 173–177], І.Л. Окуневич та М.Ю. Гревцева [9, с. 17–24], виокремлюючи проблемні моменти цього процесу та пропонуючи шляхи їхнього вирішення. Інноваційними є погляди О.В. Метлушко [7, с. 131–135], яка пропонує механізми рефінансування банків без використання коштів НБУ.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак недослідженими на сьогодні залишаються питання можливості отримання спекулятивного прибутку банками завдяки залученню рефінансування НБУ і вкладення коштів в активи в іноземній валюті, тобто виявлення взаємозв'язку між обсягами

активів в іноземній валюті та фінансовими результатами українських банків.

Мета статті полягає у розкритті сутності операцій рефінансування банків як інструменту грошово-кредитної політики НБУ, дослідженні сучасного стану рефінансування українських банків, а також виявленні, чи існує взаємозв'язок між отриманими кредитними ресурсами НБУ та спекулятивним прибутком банків, одержаним унаслідок здійснення валютно-обмінних операцій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Критерії вибору НБУ банків, яким надавати рефінансування, є завуальованими і не піддаються теоретичному поясненню. Так, станом на 20.02.2015 р. НБУ надав банкам рефінансування на 2,317 млрд. грн., зокрема восьми банкам під 23% річних на один день, а саме: ПАТ «КБ «ПриватБанк», ПАТ «Фідобанк», ПАТ «Альфа-Банк», ПАТ «КБ «Хрещатик», ПАТ «Банк «Київська Русь», ПАТ «Діамантбанк», ПАТ «Оксі Банк» та ПАТ «Ідея Банк» [10]. Як бачимо, серед банків, які отримали рефінансування, є ПАТ «КБ «ПриватБанк», який є лідером банківського ринку України. За даними дослідження GfK Ukraine, у четвертому кварталі 2015 р. ПАТ «КБ «ПриватБанк» вважають основним банком 40,2% клієнтів – фізичних осіб, що більше, ніж у наступних (у рейтингу) 28 банків разом узятих. Серед корпоративних клієнтів цей показник становить 28,4% [11]. Відповідно, обґрунтувати необхідність рефінансування цього банку складно, що зумовлює висловлення висновків про спекуля-

тивний характер отримання рефінансування українськими банками.

Оскільки метою дослідження є виявлення взаємозв'язку між обсягами рефінансування та фінансовими результатами діяльності українських банків, то в табл. 1 наведено фінансові результати за 2009–2014 рр. банків, що отримали рефінансування, станом на 20.02.2015 р.

Найбільш прибутковими для аналізованої групи банків були 2012–2013 рр., коли всі вони працювали ефективно. Тобто наслідки фінансової кризи 2008–2009 рр. українським банкам вдалося подолати в цей період. Зазначимо, що в кінці 2013 р. в українській економіці мав місце новий виток кризових явищ, що зумовив значні девальваційні процеси і, як наслідок, – різке погіршення стану банківської системи вже за результатами діяльності у 2014 р. Із метою підтримання ліквідності та платоспроможності окремих банків НБУ на початку 2015 р. активно застосовує такий інструмент грошово-кредитної політики, як рефінансування банків.

Для аналізу впливу рефінансування на фінансовий стан банків доцільно не тільки порівнювати його фінансові результати та отримані кошти завдяки рефінансуванню, але й правомірність використання цих коштів. Зокрема, в які саме активи було вкладено кошти, отримані як рефінансування. У табл. 2 наведено активи аналізованої групи банків за 2009–2015 рр.

Як бачимо, за 2009–2014 рр. аналізовані банки збільшували обсяги своїх активів. Так, ПАТ «КБ «ПриватБанк» вдалося збільшити активи в 2,4 рази і ще більше зміцнити свої

Таблиця 1

Фінансові результати банків за 2009–2014 рр. (тис. грн.)

Назва банку	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014	01.01.2015
ПАТ «КБ «ПриватБанк»	1050489	1370179	1425816	1532760	1873392	749036
ПАТ «Альфа-Банк»	-348405	1012	17454	36251	13080	-744050
ПАТ «Фідобанк»	-	-	78945	91323	26224	524
ПАТ «КБ «Хрещатик»	-86174	-209409	-35955	38129	7327	-141144
ПАТ «Банк «Київська Русь»	-81417	5668	7277	197	3321	2923
ПАТ «Діамантбанк»	2309	3642	3691	2888	4828	8065
ПАТ «Ідея Банк»	-	-	6523	8001	8927	10740
ПАТ «Оксі Банк»	1580	2796	3199	1617	714	1410

Джерело: складено авторами за даними [10]

Таблиця 2

Активи банків за 2009–2014 рр. (тис. грн.)

Назва банку	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014	01.01.2015
ПАТ «КБ «ПриватБанк»	86066131	113437222	145118473	172428712	214490857	204585003
ПАТ «Альфа-Банк»	28693564	26594816	27964574	25588815	29293387	36693914
ПАТ «Фідобанк»	-	-	-	4936847	11425092	11229359
ПАТ «КБ «Хрещатик»	6426142	7066081	7392178	8842808	8822107	9044347
ПАТ «Банк «Київська Русь»	3743459	4949093	5644180	5589545	8371188	8608260
ПАТ «Діамантбанк»	1514815	2131596	2863898	3433314	4780643	5106148
ПАТ «Ідея Банк»	-	-	1480729	2259929	2866522	2899642
ПАТ «Оксі Банк»	198933	268023	258426	330376	418768	619491

Джерело: складено авторами за даними [10]

Таблиця 3

Активи банків в іноземній валюті за 2009–2014 рр. (тис. грн.)

Назва банку	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014	01.01.2015
ПАТ «КБ «ПриватБанк»	36333367	46377835	58380350	68785980	84895391	81362137
ПАТ «Альфа-Банк»	15257240	13132683	13000682	11371797	13967043	20890598
ПАТ «Фідобанк»	-	-	-	1169151	3604873	3004889
ПАТ «КБ «Хрещатик»	1791920	2080209	2508375	2882283	1994507	2402796
ПАТ «Банк «Київська Русь»	1016718	943887	1405715	1324920	1994101	2087367
ПАТ «Діамантбанк»	366108	500109	730081	1302128	2010484	2118579
ПАТ «Ідея Банк»	-	-	240355	436706	320170	477849
ПАТ «Оксі Банк»	105338	97139	80670	133924	173061	313777

Джерело: складено авторами за даними [10]

лідерські позиції в банківській системі України. За цей же час у 3,4 рази активи збільшив ПАТ «Діамантбанк», у 3,1 рази – ПАТ «Оксі Банк», у 2,3 рази – ПАТ «Банк «Київська Русь». Інші аналізовані банки суттєво активи не збільшили, проте наявний їхній приріст на рівні 20–40% за аналізований період. Зважаючи на динаміку обсягів активів досліджуваних банків, можна зробити висновок, що в 2009–2014 рр. банки розвивалися та розширювали свої позиції на фінансовому ринку.

Причини тимчасової втрати ними платоспроможності на початку 2015 р. та отримання рефінансування НБУ, на нашу думку, мають спекулятивний характер, оскільки за умови позитивної динаміки як фінансових результатів, так і активів банкам не повинна загрозувати неплатоспроможність. Тому припускаємо, що з метою спекулятивних операцій в умовах значних девальваційних процесів, а також з урахуванням небажання відволікання коштів із уже укладених угод банки зверталися до НБУ з метою отримання додаткових кредитних ресурсів для здійснення валютно-обмінних операцій та отримання спекулятивного прибутку.

Обсяги активів в іноземній валюті аналізованої групи банків подано в табл. 3.

Таблиця 4
Результати розрахунку показників регресійної статистики взаємозв'язку між обсягами активів в іноземній валюті та фінансовими результатами аналізованої групи банків за допомогою пакету програм MSExcel

Показники	Значення показників
Лінійний коефіцієнт кореляції	0,85
Коефіцієнт детермінації (R^2)	0,72
Нормований коефіцієнт детермінації (R_n^2)	0,72
Стандартна похибка	274360,749
Спостереження	43
Рівняння регресії	$y=0,0196 \cdot x - 74532,7$

Джерело: розраховано авторами

Проаналізуємо взаємозв'язок між обсягами активів в іноземній валюті та фінансовими

результатами аналізованої групи банків (за даними табл. 1 та 3). Результати розрахунку показників регресійної статистики за допомогою пакету програм MSExcel подано в табл. 4.

Отже, було виконано 43 спостереження, що свідчить про репрезентативність вибірки. Перший показник, який є найважливішим при регресійному аналізуванні, – це лінійний коефіцієнт кореляції, який показує залежність залежної змінної від незалежної. Його значення в нашому випадку становить 0,85, тобто можна стверджувати про прямий лінійний взаємозв'язок між активами в іноземній валюті і фінансовими результатами досліджуваних (рефінансованих) банків. Значення $R^2 = 0,72$, тобто можна стверджувати про достовірність отриманої регресійної моделі (72% спостережень описуються за допомогою побудованої моделі регресії). Нормований $R^2 = 0,72$, і це означає, що нові змінні, які будуть введені в модель, не будуть здійснювати суттєвого впливу на дану модель.

Висновки. Отже, між обсягами активів у іноземній валюті та фінансовими результатами банків існує тісний лінійний прямо пропорційний зв'язок, тобто нами доведено реальні можливості отримання спекулятивного прибутку банками завдяки залученню рефінансування НБУ і вкладення коштів в активи в іноземній валюті.

У подальших дослідженнях доцільно проаналізувати та виявити взаємозв'язки між темпами приросту активів в іноземній валюті банків та фактично отриманими обсягами рефінансування, а також дослідити, в яких реальних економічних умовах ці зміни та взаємозв'язки мали місце, акцентуючи увагу на конкретних чинниках, що впливали на результати діяльності банків у певний період часу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Башнянин Г.І. Проблеми рефінансування банків у посткризовий період / Г.І. Башнянин, В.А. Сидоренко, М.Б. Люлик // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.12. – С. 173–177.
2. Вожков С.П. Доступність банків до рефінансування та можливості варіаційного регулювання їх ліквідності / С.П. Вожков // Фінанси України. – 2010. – № 2. – С. 111–119.

3. Кузьмак О.М. Забезпечення стійкості банківської системи шляхом рефінансування / О.М. Кузьмак // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка». – 2010. – Вип. 13. – С. 287–294.
4. Кузьмак О.М. Рефінансування як дієвий інструмент грошово-кредитного ринку України / О.М. Кузьмак // Інноваційна економіка. – 2014. – № 3. – С. 193–195.
5. Максимова А.В. Рефінансування банків: механізм застосування, особливості обліку, аналіз, проблеми та шляхи їх вирішення / А.В. Максимова // Наука й економіка. – 2014. – Вип. 3. – С. 48–59.
6. Манжос С.Б. Рефінансування як інструмент підтримання ліквідності банківських установ України / С.Б. Манжос // Галицький економічний вісник. – 2014. – № 3. – С. 130–138.
7. Метлушко О.В. Модернізація операцій рефінансування банків як чинник стабілізації фінансово-кредитної сфери / О.В. Метлушко // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка». – 2014. – Вип. 25. – С. 131–135.
8. Міщенко С.В. Проблеми забезпечення ліквідності банків на основі використання механізмів рефінансування / С.В. Міщенко // Фінанси України. – 2009. – № 7. – С. 75–88.
9. Окуневич І.Л. Аналіз стану та шляхи вдосконалення рефінансування комерційних банків України / І.Л. Окуневич, М.Ю. Гревцева // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка». – 2015. – Т. 23. – Вип. 9(1). – С. 17–24.
10. Офіційний сайт Національного банку України. Дані фінансової звітності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097.
11. Офіційний сайт ПАТ «КБ «ПриватБанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://privatbank.ua/about/>.
12. Чеховська М.М. Рефінансування банків в умовах трансформації економічної системи як загроза економічній безпеці України / М.М. Чеховська // Економіка та держава. – 2015. – № 5. – С. 67–70.